Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(38) 2024

УДК 373.2.015.3:17.022.1]:316.663.5(045)

https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-4(38)-678-690

Соловей Юлія Олександрівна доктор філософії, старший викладач кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, 18001, тел.: (0472)31-73-00, https://orcid.org/0000-0003-4778-7640

Бондар Вікторія Григорівна кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри дошкільної та спеціальної освіти, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького вул. Бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, 18001, (0472)31-73-00, https://orcid.org/0000-0001-8874-4319

Прокопенко Юлія Юріївна здобувач освітнього ступеня бакалавр спеціальності 012 «Дошкільна освіта», Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, вул. Бульвар Шевченка, 81, м. Черкаси, 18001, (0472) 31-73-00

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті систематизовано і узагальнено погляди науковців на можливість використання сюжетно-рольової гри з метою виховання моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку; охарактеризовано теоретичні основи формування моральних якостей дітей старшого дошкільного віку та визначено особливості формування моральних якостей поведінки дітей дошкільного віку у сюжетно-рольовій грі; організовано та проведено дослідно-експериментальну роботу з формування моральних якостей дітей дошкільного віку в ході сюжетно-рольової гри.

Акцентовано, що сюжетно-рольові відносини, будучи своєрідним матеріальним етапом, на якому моделюється сфера людських взаємин, переважно визначають розвиток у дошкільнят уміння виділяти та краще пізнавати ті сторони своїх взаємин з іншими дітьми, що регулюються моральними нормами.

З’ясовано, що у процесі гри у дітей дошкільного віку формуються вміння та навички перетворення та вдосконалення раніше засвоєних способів вирішення ігрових завдань. Підкреслено, що вибираючи та виконуючи різні ігрові ролі, діти глибше осмислюють власну гендерну ідентичність.

Наголошено, що у результаті виконання ігрових дій у ролі тих чи інших персонажів у дітей формується емоційна виразність мови, рухів, жестів, міміки.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(38) 2024

Зауважено, що через участь у сюжетно-рольових іграх дитина набуває досвіду взаємодії з ровесниками та дорослими, вчиться самоствердження, збагачує свій кругозір, пізнає особливості оточуючої її соціальної реальності, освоює морально-етичні норми та правила поведінки.

Встановлено, що одним із найважливіших завдань вихователя є неодмінне наповнення дитячих ігор позитивним змістом, що сприяє прищепленню кожній дитині загальнолюдських моральних цінностей, формуванню у неї активної життєвої позиції.

У статті наведено окремі результати дослідження використання сюжетно-рольової гри з метою виховання моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку та розроблено методичні рекомендації щодо формування моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку у сюжетно-рольовій грі; отримані в ході дослідження результати можуть бути використані для розробки посібників, підручників для підвищення кваліфікації педагогічних кадрів.

Ключові слова: мораль, моральність, моральне виховання, моральна поведінка, сюжетно-рольова гра, дошкільний вік.

Solovei Yuliia Oleksandrivna Doctor of philosophy, senior lecturer of the department of preschool and special education, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Shevchenko Boulevard, 81, Cherkasy, 18001, tel.: (0472)31-73-00, https://orcid.org/0000-0003-4778-7640

Bondar Viktoria Hryhorivna Candidate of pedagogical sciences, senior lecturer of the department of preschool and special education, Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Shevchenko Boulevard, 81, Cherkasy, 18001, tel.: (0472)31-73-00, https://orcid.org/0000-0001-8874-4319

Prokopenko Yuliia Yuriivna Bachelor of Education degree holder, specialty 012 "Preschool Education", Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Shevchenko Boulevard, 81, Cherkasy, 18001, tel.: (0472)31-73-00

STORY-ROLE-PLAYING GAME AS A MEANS OF EDUCATING MORAL QUALITIES IN CHILDREN OF OLDER PRESCHOOL AGE

Abstract. The article systematizes and summarizes the views of scientists on the possibility of using a story role-playing game for the purpose of educating moral qualities in children of older preschool age; the theoretical foundations of the formation of moral qualities of older preschool children are characterized and the specifics of the formation of moral qualities of the behavior of preschool children in the story role-playing game are determined; organized and carried out research and experimental work on the formation of moral qualities of preschool children in the course of a story role-playing game.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(38) 2024

It is emphasized that plot-role relations, being a kind of material stage at which the sphere of human relations is modeled, mainly determine the development of preschoolers' ability to highlight and better know those aspects of their relations with other children that are regulated by moral norms.

It was found that in the process of playing, preschool children develop skills and abilities to transform and improve previously learned methods of solving game tasks. It is emphasized that by choosing and performing different game roles, children deepen their understanding of their own gender identity.

It is emphasized that as a result of performing game actions in the role of certain characters, children develop emotional expressiveness of speech, movements, gestures, and facial expressions.

It is noted that through participation in story role-playing games, the child gains experience interacting with peers and adults, learns self-assertion, enriches his outlook, learns the peculiarities of the social reality surrounding him, learns moral and ethical norms and rules of behavior.

It has been established that one of the most important tasks of an educator is to necessarily fill children's games with positive content, which contributes to the instillation of universal moral values in every child, the formation of an active position in life.

The article presents separate results of the study of the use of story-role play for the purpose of educating moral qualities in older preschool children and developed methodological recommendations for the formation of moral norms of behavior of older preschool children in story-role play; the results obtained during the research can be used for the development of manuals, textbooks for improving the qualifications of teaching staff.

Key words: morality, morality, moral education, moral behavior, story-role play, preschool age.

Постановка проблеми. У наш час у свідомості вже позначився узагальнений образ людини, що відповідає вимогам двадцять першого століття. Освічена творча людина, фізично здорова, здатна до будівництва власного життя, сфери проживання та спілкування, відповідно до основоположних моральних принципів.

Моральний образ людини, що включає як її внутрішній світ, тобто розуміння нею того, як і чому їй слід чинити так, а не інакше, так і зовнішній бік його прояви, що виражається в судженнях, вчинках та поведінці, формується протягом усього життя. Однак, початковий етап цього процесу починається в дошкільній освітній установі, і, відповідно, нам необхідно розуміти, яке наповнення цього цільового орієнтиру.

Тому проблема формування моральних уявлень у дитячому садку на сучасному етапі життя суспільства набуває особливої актуальності та значущості.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(38) 2024

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема виховання моральних норм поведінки складана і багатогранна. Її психолого-педагогічні аспекти проблеми висвітлено у працях Агіляр Туклер В. В., Волощенко Н. О., Карасьова К. В., Козак М. М., Періг І. М. та ін. Проблемам організації сюжетно-рольової гри присвячено праці Лисоколенко Т.В., Молнар Т.І., Толмачової І.М.

Але, на жаль, сьогодні відсутні ґрунтовні дослідження, у яких було б розкрито проблему формування моральних норм поведінки дітей дошкільного віку у процесі сюжетно-рольової гри.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити особливості використання сюжетно-рольової гри як засобу формування моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Дошкільне дитинство – це період, коли дитина починає активне життя в людському суспільстві, вона стикається з безліччю проблем та труднощів. Вони пов'язані не тільки з тим, що дитина ще мало знає про цей світ, а мусить і хоче його пізнати. А для цього важливо зрозуміти, як люди спілкуються один з одним, що вони цінують, за що хвалять, а за що лають чи навіть карають. І ось у процесі цього складного пізнання сама дитина стає особистістю, зі своїм світоглядом, зі своїм розумінням добра і зла, зі своїми реакціями на вчинки інших та власною поведінкою [15, с.231].

Однією із суттєвих проблем сучасності є дефіцит моральності, розрив зв'язку поколінь, виховання молоді поза культурно-історичними традиціями, системою цінностей та менталітету свого народу [4, с.62]. Найбільш сприйнятливими до негативних впливів через несформованість світоглядних позицій виявилися діти. Очевидно, що в такій ситуації особливо зростає значущість морального виховання, в тому числі через розуміння та реалізацію моральних ідеалів та цінностей.

Моральне виховання є процесом, спрямованим на цілісне формування та розвиток особистості дитини, і передбачає становлення її відносин до Батьківщини, суспільства, людей, до праці, своїх обов'язків та до самої себе [2, с.4]. У процесі морального виховання заклад дошкільної освіти формує у вихованця почуття патріотизму, товариства, активне ставлення до дійсності, глибоку повагу до людей праці.

Завдання морального виховання у тому, щоб соціально необхідні вимоги суспільства педагоги перетворили на внутрішні стимули особистості кожної дитини, такі, як обов'язок, честь, совість, гідність.

Моральне виховання - це цілеспрямований процес формування у підростаючого покоління високої свідомості, моральних почуттів та поведінки відповідно до ідеалів та принципів моралі [9, с.629; 4, с.61-62]. Головна функція морального виховання полягає в тому, щоб сформувати у підростаючого покоління моральну свідомість, стійку моральну поведінку, моральні почуття, що відповідають сучасному способу життя, сформувати активну життєву позицію кожної людини [14, с.15; 1, с.274].

Ігрова діяльність, будучи основною в дошкільному віці, характеризується, як відомо, солідним пізнавальним потенціалом, їй належить провідна роль у вихованні особистості, що розвивається. У психолого-педагогічному знанні є чимало дефініцій поняття гри. Одні вчені трактують його як моделювання соціальної взаємодії людей за межами їх суто прагматичної діяльності [8, с.90-91; 12, с.39; 6, с.17-18]. За твердженням інших – це механізм набуття та вираження дітьми дошкільного віку їх безпосередніх поглядів та уявлень, ставлення до обставин, які вони моделюють з позиції власного бачення дійсності [17, с.112; 19, с.345; 13, с.90-91]. Гра сприймається як дієвий засіб перенесення дитиною засвоюваних моральних норм і правил взаємодії у соціумі.

«Дошкільний вік є початковим періодом становлення особистості, коли формуються основи характеру, ставлення до навколишнього світу, людей, до себе, засвоюються моральні норми поведінки, важливі для особистісного розвитку якості психіки» [16, с.61].

Своєрідність ігрової діяльності дітей даного вікового діапазону, проявляється у їх здатності до відтворення обставин, явищ, умов взаємодії у навколишньому світі. Оригінальність дій дитини дошкільного віку визначається особливостями її сприйняття, розуміння та осмислення нею тих чи інших явищ та фактів, наявністю чи відсутністю досвіду, природністю переживань тощо.

Освітня лінія «Гра дитини» передбачає формування у дітей дошкільного віку ігрової компетенції, у змісті якої визначено, що дитина повинна уміти «…організовувати різні види ігор (рухливі, народні, ігри з правилами, сюжетно-рольові тощо) відповідно до їх структури (уявлювана ігрова ситуація, ігрова роль, ігрові правила); реалізовувати власні ігрові задуми; дотримуватись ігрового партнерства та рольових способів і поведінки, норм та етикету спілкування у процесі гри» [3, с.17].

Особливий розвиток у дошкільному віці отримує сюжетно-рольова гра, в основі якої роль, яку вибирає дитина, та дії з реалізації цієї ролі. У сюжетно-рольової грі відбувається знайомство з моральними нормами та розкриття їх внутрішнього змісту. У грі дитина активно пізнає навколишню дійсність і опановує суспільний досвід, норми поведінки, загальнолюдські цінності, накопичені попередніми поколіннями.

Сюжетно-рольова гра зумовлює найголовніші зміни у психологічних особливостях дитини. Моральний розвиток обумовлюється тим, як дошкільник засвоює моральні відносини, що існують у суспільстві. Виникає питання, якою мірою сюжетно-рольова гра забезпечує таке засвоєння.

Варіювання сюжету гри сприяє глибшому проникненню дитини у моральні норми як з боку знань, так і з боку розвитку моральних якостей самої дитини. Отже, зміст гри виступає в якості визначального чинника у формуванні морального образу дитини. Відповідно, сюжетно-рольова гра не

може виникнути, якщо дитина не знайома з взаєминами людей, яких вона зображує. Питання у тому, чи може у процесі розігрування дітьми сюжетних взаємовідносин відбуватися присвоєння морального змісту.

У сучасному психолого-педагогічному знанні справедливо підкреслюється, що в сюжетній грі від дитини не вимагається створення будь-якого реального об'єкта. У її змісті все відбувається «начебто», «навмисно», проте це значно розширює кругозір дитини, збагачує життєвий досвід, сприяє створенню емоційно комфортної обстановки [10, с.181; 20, с.165]. Ці ігри конструюються, як правило, самими дітьми дошкільного віку. Вони відтворюють їх знання, враження, ставлення до навколишньої дійсності, здійснюється їх віртуальне перетворення, що включає проектування бажаного характеру взаємодії між представниками соціальної спільноти [5, с.42]. Поступово вдосконалюються як сюжети, та і зміст дитячих ігор. Сюжетно-рольова гра займає чільне місце у діяльності дітей дошкільного віку, виступає її основою і є, за висловом Д.Б. Ельконіна, «сприяє повноцінному розвитку всіх аспектів психіки індивіда» [11, с.178].

Супровід дитини дошкільного віку в оволодінні ігровим досвідом в умовах ЗДО вимагає дотримання певних правил керівництва сюжетною грою. По-перше, педагог має брати участь у грі разом із дітьми. Він повинен бути в ролі «партнера», що надає дитячій взаємодії неординарний, цікавий, привабливий характер, вміє так організувати ігрову діяльність, щоб її учасники від самого початку відчули потребу у використанні не зовсім звичного, складнішого способу створення гри [7, с.174]. Таким чином, педагог, будучи безпосереднім учасником гри, ще й виступає у ролі її керівника, натхненника, організатора. При цьому необхідно, щоб дитина бачила не пріоритетність дорослого, якому слід підкорятися, а його вміння захоплююче грати.

По-друге, педагог повинен будувати гру з дітьми (особливо старшого дошкільного віку) так, щоб вони могли швидко сприймати та засвоювати оригінальний спосіб її структурування та опановувати більш досконалими ігровими вміннями та рольовими діями.

По-третє, у процесі формування ігрових умінь слід спрямовувати дитину не тільки на виконання тієї чи іншої дії, а й на пояснення її суті іншим учасникам гри – як дорослим, так і однолітками. Дотримання цього правила сприяє досягненню високої продуктивності в мовному розвитку дітей дошкільного віку. Адже відомо, що «діти, у яких недостатньо розвинені мовні навички, не можуть добре говорити і, отже, не в змозі грати в сюжетно-рольові ігри: вони не можуть проектувати сюжет, нездатні виконувати ігрову роль, зміст їх ігрових дій має досить обмежений характер і є переважно лише маніпулюванням з предметами» [18, с.171]. Вміння ж грати у рольові ігри потребує досить високого рівня мовного розвитку.

Вивчаючи процес формування моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку у процесі сюжетно-рольової гри, нами було проведено пілотне дослідження. На основі теоретичного аналізу літератури нами була сформульована гіпотеза про те, що сюжетно-рольова гра сприятиме ефективному формуванню у дітей старшого дошкільного віку моральних норм поведінки.

Пілотне дослідження проводилася на базі закладу дошкільної освіти № 19 «Світлячок» (ясла-садок комбінованого типу). Вибірка дослідження становила 10 дітей старшого дошкільного віку.

Для того, щоб з'ясувати рівень сформованої норми поведінки дітей старшого дошкільного віку ми використовували наступний діагностичний інструментарій: стандартизована бесіда з метою дослідження уявлень дітей про такі моральні якості, як хороший, поганий, добрий, злий, справедливий, несправедливий, чесний, брехливий, щедрий, жадібний, сміливий і боягузливий.

Методика «Незакінчені речення», дозволила вивчити уявлення дітей старшого дошкільного віку про моральні норми працьовитості, щедрості, доброти та чесності (Л.П. Пономаренко).

Також використали методику «Сюжетні картинки», яка дозволила виявити рівні емоційного ставлення до моральних норм.

За сукупністю проведених діагностик, високий показник сформованих моральних норм має всього одна дитина старшого дошкільного віку - вона має повне уявлення про поняття «моральність». Ситуація морально-етичного змісту розуміється самостійно, вчинок героя досить повно пояснюється та оцінюється з позиції прояву чуйності. Дитина з високим рівнем пояснює та мотивує моральний вчинок іншого, підкріплюючи яскравими прикладами зі свого життєвого досвіду. Середній рівень продемонстрували 6 осіб - у дітей є уявлення про поняття «моральність», але вони не повні та схематичні, ситуація морально-етичного змісту розуміється самостійно або з невеликою допомогою дорослого.

До низького рівня ми віднесли 4 дитини старшого дошкільного віку, відповідно у дітей цієї групи не сформовані ставлення до понятті «моральність», ситуація морального контексту досить примітивно сприймається, діти неспроможні пояснити і оцінити власну позицію при прояві моральних вчинків інших.

Таким чином, бачимо, що 20 % дітей старшого дошкільного віку групи, в якій ми проводили дослідно-експериментальну роботу, мають високий рівень сформованої норми поведінки, 40 % дітей продемонстрували середній показник сформованої моральності і 40 % дітей показали низький рівень сформованої моральних норм поведінки. Отримані дані дозволили нам визначити перспективу у роботі педагога щодо формування моральних норм дітей старшого дошкільного віку. Ми вважаємо, що для підвищення

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 4(38) 2024

показників найбільш ефективним буде використання сюжетно-рольових ігор морального змісту та тематики.

Після проведення системи сюжетно-рольових ігор морального змісту було необхідно переконатися в ефективності виконаної роботи, для цього проведено повторну діагностику з використанням того ж діагностичного інструментарію.

Отримані дані всіх трьох методик ми зіставили з результатами, які маємо з первинної діагностики і можемо стверджувати, що є динаміка у сформованих показників моральних норм поведінки у дітей старшого дошкільного віку.

На констатувальному етапі на середньому рівні сформовані моральні норми поведінки було виявлено у шести дітей. При повторній діагностиці кількість дітей на середньому рівні змінилася, їх стало сім осіб.

На низькому рівні не залишилося жодної дитини. На наш погляд, це показник ефективності виконаної нами роботи.

Опрацювавши літературні джерела та провівши пілотне дослідження нами розроблено методичні рекомендації для вихователів закладів дошкільної освіти щодо використання сюжетно-рольової гри як засобу формування моральних норм поведінки дітей старшого дошкільного віку:

1. обирайте теми для сюжетно-рольових ігор, які сприятимуть формуванню певних моральних норм і цінностей. Наприклад, розглядайте теми про взаємоповагу, дружбу, взаємодопомогу, відповідальність тощо;

2. готуйте потрібні матеріали та реквізит для проведення сюжетно-рольових ігор. Важливо створити комфортну атмосферу, де діти можуть вільно виражати свої думки та почуття;

3. сприяйте активній участі дітей у грі, стимулюйте їхню уяву та креативність. Підтримуйте дітей в розвитку вмінь спілкування, співпраці та вирішення конфліктів під час гри;

4. після завершення ігор проводьте обговорення результатів та вражень дітей. Допоможіть дітям проаналізувати свої дії та думки, підкресліть важливість моральних норм та цінностей, які були продемонстровані в ході гри.

5. включайте батьків у процес формування моральних норм у дітей, розповідайте їм про цілі та завдання сюжетно-рольових ігор та пропонуйте підтримувати дітей вдома у їхньому моральному розвитку.

Відзначимо, що попередні дослідження вже довели ефективність сюжетно-рольових ігор у формуванні моральних якостей у дітей. Однак, існує необхідність у подальших дослідженнях для розкриття конкретних механізмів та ефективних методів використання таких ігор у вихованні дітей.

Отримані результати в нашому дослідженні підтверджують позитивний вплив сюжетно-рольових ігор на формування моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку. Зокрема, ми виявили, що участь у таких іграх сприяє розвитку співпраці, емпатії та розв’язанню конфліктних ситуацій.

Проте, важливо відзначити, що наші результати можуть бути обмежені обраною методологією дослідження та характером обраної вибірки.

Перспективи подальших досліджень включають більш широкий спектр методів, більш різноманітну вибірку учасників та більш тривалий час спостереження. Можливі напрями подальших досліджень включають глибше вивчення впливу конкретних аспектів сюжетно-рольової гри, таких як рольові персонажі, сюжетні лінії та ігрові сценарії, на формування моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку.

Висновки. Отже, у процесі участі у грі (сюжетно-рольовій - найбільше) у дітей дошкільного віку формуються вміння та навички перетворення та вдосконалення раніше засвоєних способів вирішення ігрових завдань. Вибираючи та виконуючи різні ігрові ролі, діти глибше осмислюють власну гендерну ідентичність. У результаті виконання ігрових процесів у ролі тих чи інших персонажів у дітей формується емоційна виразність мови, рухів, жестів, міміки.

Через участь у сюжетно-рольових іграх дитина набуває досвіду взаємодії з ровесниками та дорослими, вчиться самоствердження, збагачує свій кругозір, пізнає особливості оточуючої її соціальної реальності, освоює морально-етичні норми та правила поведінки.

Тому одним із найважливіших завдань вихователя є неодмінне наповнення дитячих ігор позитивним змістом, що сприяє прищепленню кожній дитині загальнолюдських моральних цінностей, формуванню у неї активної життєвої позиції.

Література:

1. Актуальні проблеми дошкільної та спеціальної освіти: матеріали III Міжнародних педагогічних читань пам’яті професора Т.І.Пониманської. Рівне, 2020. 311 с.

2. Бабак І. Моральне виховання дітей дошкільного віку: теоретичний аналіз проблеми. С.1-6. URL: https://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/6/babak.PDF (дата звернення 01.03.2024)

3. Базовий компонент дошкільної освіти / А. М. Богуш та ін. Київ, 2012. 26 с.

4. Басюк Н.А. Моральне виховання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: погляди класиків і практика сьогодення. Інклюзія в умовах професійної (професійно-технічної) освіти. Житомир:ФОП «Левковець», 2019.С.58-67.

5. Берко В. Використання сюжетно-рольової гри у процесі виховання дружніх стосунків у дітей старшого дошкільного віку. Імідж сучасного педагога. 2015. № 6 (155). С. 41-44.

6. Гаджиєв В.В. Поняття гри у гуманітарному знанні. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. 4(114)/2013. С.16-19

7. Довбня С. О., Шулигіна Р. А. Теоретико-методичний супровід ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Випуск 72 том 1’2019. С.170-176

8. Замелюк М.І. Дефініція «гра як провідний тип діяльності дошкільника»: аналіз підходів. Академічні студії. Серія «Педагогіка», Вип. 4, ч. 2, 2021. С.84-91

9. Іванова В.В. Формування моральної вихованості дошкільника на основі психологічних механізмів. «Молодий вчений» № 1 (53) січень, 2018. С.627-631. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/1/147.pdf (дата звернення 16.01.2024)

10. Козак М.М., Періг І.М. Сюжетно-рольова гра як фактор психічного розвитку сучасного дошкільника. Матеріали VII Міжнародної науково-технічної конференції молодих учених та студентів. Актуальні задачі сучасних технологій. Тернопіль 28-29 листопада 2018. С.181-182

11. Колеснік К.А. Основні орієнтири виховання підростаючого покоління в Україні. Наукові пошуки XXI століття : молодіжний вимір III Міжнародної дистанційної науково-практичної конференції. Київ, 2015. С. 177-182.

12. Крутій К. Емпіричне дослідження вільної гри дитини в умовах закладу дошкільної освіти під час проведення «Дня без іграшок». Гуманізація навчально-виховного процесу: Збірник наукових праць. 2019. № 1 (93). С. 26–44.

13. Лисоколенко Т.В. Гра та відтворення смислу. Актуальні проблеми філософії та соціології № 9/2018. С.88-91. URL: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/22_2018/25.p (дата звернення 04.01.2024)

14. Лохвицька Л.В. Моральне виховання: нові чи старі проблеми? Дошкільне виховання, № 7, 2014. С. 12–16

15. Максимова О.О. Формування соціальної компетентності дитини дошкільного віку як запорука її успішної адаптації до навчання в школі. Педагогічна освіта: теорія і практика. Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України [гол. ред. Лабунець В.М.]. Вип.20 (1-2016). Ч.2. Кам'янець-Подільский, 2016. С. 229 234

16. Михальчук О.О. Теоретичні аспекти морального виховання особистості дитини дошкільного віку. Вісник Черкаського університету. 2018. № 10-11. Серія «Педагогічні науки», 2018. С.59-65. URL: https://eprints.cdu.edu.ua/5822/1/adminojs%2C%2B9.pdf (дата звернення 17.01.2024)

17. Молнар Т.І. Змістова характеристика навчально-ігрових технологій, їх типологія. Наука майбутнього 2(6), 2020. С.109-113

18. Семенцова О.М. Комунікативна діяльність та психологічний супровід її розвитку у дітей старшого дошкільного віку з ЗПР. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка НАПН України у 12 томах / За ред. проф. С.Д. Максименка. Т. 4. Вип. 6. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. С. 169-176.

19. Толмачова І.М., Олійник К.О. Змістова характеристика дидактичної гри як методу навчання. «Молодий вчений» № 2 (29) лютий, 2016. С.344-347. URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/2/82.pdf (дата звернення 04.01.2024)

20. Федорова М.А. Сюжетно-рольова гра як засіб виховання моральних цінностей дошкільника. Сталий розвиток: проблеми та перспективи / за заг. ред. О.А.Дубасенюк: зб. наук. праць. Житомир: вид-во «Полісся», 2015. С. 164-170

References:

1. Aktualni problemy doshkilnoi ta spetsialnoi osvity (2020) [Actual problems of preschool and special education]: *materialy III Mizhnarodnykh pedahohichnykh chytan pamiati profesora T.I.Ponimanskoi. (*pp. 311). Rivne [in Ukrainian].

2. Babak I. Moralne vykhovannia ditei doshkilnoho viku: teoretychnyi analiz problemy. [Moral education of preschool children: theoretical analysis of the problem] (pp.1-6). Retrieved from: https://conference.pu.if.ua/forum/files/30112017/6/babak.PDF [in Ukrainian].

3. Bohush A. M. (2012) Bazovyi komponent doshkilnoi osvity [Basic component of preschool education] [in Ukrainian].

4. Basiuk N.A. (2019) Moralne vykhovannia ditei doshkilnoho i molodshoho shkilnoho viku: pohliady klasykiv i praktyka sohodennia [Moral education of children of preschool and primary school age: the views of the classics and today's practice. Inclusion in the conditions of professional (vocational and technical) education.]. Inkliuziia v umovakh profesiinoi (profesiino-tekhnichnoi) osvity. Zhytomyr:FOP «Levkovets» [in Ukrainian].

5. Berko V. (2015). Vykorystannia siuzhetno-rolovoi hry u protsesi vykhovannia druzhnikh stosunkiv u ditei starshoho doshkilnoho viku [The use of a story role-playing game in the process of fostering friendships in children of older preschool age]. Imidzh suchasnoho pedahoha, 6 (155)) [in Ukrainian].

6. Hadzhyiev V.V. (2013). Poniattia hry u humanitarnomu znanni [The concept of game in humanitarian knowledge]. Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Filosofiia. Politolohiia, 4(114) [in Ukrainian].

7. Dovbnia S. O. & Shulyhina R. A. (2019). Teoretyko-metodychnyi suprovid ihrovoi diialnosti ditei doshkilnoho viku [Theoretical and methodical support of play activities of preschool children]. Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriia 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy, 72, 1 [in Ukrainian].

8. Zameliuk M. I. (2021). Definitsiia «hra yak providnyi typ diialnosti doshkilnyka»: analiz pidkhodiv [Definition of "game as the leading type of preschooler's activity": analysis of approaches]. Akademichni studii. Seriia «Pedahohika», 4, 2, 84-91 [in Ukrainian].

9. Ivanova, V.V. (2018). Formuvannia moralnoi vykhovanosti doshkilnyka na osnovi psykholohichnykh mekhanizmiv [Formation of moral upbringing of preschoolers based on psychological mechanisms]. Molodyi vchenyi, 1 (53), 627-631. Retrieved from: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/1/147.pdf [in Ukrainian].

10. Kozak, M.M. & Perih I.M. (2018). Siuzhetno-rolova hra yak faktor psykhichnoho rozvytku suchasnoho doshkilnyka [Story-role play as a factor in the mental development of a modern preschooler]: *materialy VII Mizhnarodnoi naukovo-tekhnichnoi konferentsii molodykh uchenykh ta studentiv. Aktualni zadachi suchasnykh tekhnolohii.* Ternopil. (Vol. 28-29), (pp.181-182) [in Ukrainian].

11. Kolesnik, K.A. (2015). Osnovni oriientyry vykhovannia pidrostaiuchoho pokolinnia v Ukraini [The main orientations of education of the younger generation in Ukraine]. Naukovi poshuky KhKhI stolittia: molodizhnyi vymir III Mizhnarodnoi dystantsiinoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kyiv, (pp. 177-182) [in Ukrainian].

12. Krutii K. (2019). Empirychne doslidzhennia vilnoi hry dytyny v umovakh zakladu doshkilnoi osvity pid chas provedennia «Dnia bez ihrashok» [Empirical study of a child's free play in the conditions of a preschool education institution during the "Day without toys"]. Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu: Zbirnyk naukovykh prats. (Vol.1 (93), (pp. 26–44) [in Ukrainian].

13. Lysokolenko, T.V. (2018). Hra ta vidtvorennia smyslu [Play and reproduction of meaning]. Aktualni problemy filosofii ta sotsiolohii (Vol. 9), (pp. 88-91). Retrieved from: http://apfs.nuoua.od.ua/archive/22_2018/25.p [in Ukrainian].

14. Lokhvytska L.V. (2014). Moralne vykhovannia: novi chy stari problemy? [Moral education: new or old problems?]. Doshkilne vykhovannia, 7), 12–16 [in Ukrainian].

15. Maksymova O.O. (2016). Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti dytyny doshkilnoho viku yak zaporuka yii uspishnoi adaptatsii do navchannia v shkoli [The formation of the social competence of a preschool child as a guarantee of his successful adaptation to schooling]. Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Zbirnyk naukovykh prats / Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohiienka; Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy [hol. red. Labunets V.M.] (Vol. 20 (1-2016)), (pp. 229-234) [in Ukrainian].

16. Mikhalchuk, O.O. (2018). Teoretychni acpekty mopalnoho vykhovannia ocobyctocti dytyny doshkilnoho viku [Theoretical aspects of moral upbringing of the personality of a preschool child]. Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriia «Pedahohichni nauky», 10-11, 59-65 Retrieved from: https://eprints.cdu.edu.ua/5822/1/adminojs%2C%2B9.pdf [in Ukrainian].

17. Molnar, T.I. (2020). Zmistova kharakterystyka navchalno-ihrovykh tekhnolohii, yikh typolohiia [Content characteristics of educational and game technologies, their typology]. Nauka maibutnoho, 2(6), pp.109-113 [in Ukrainian].

18. Sementsova, O.M. (2010). Komunikatyvna diialnist ta psykholohichnyi suprovid yii rozvytku u ditei starshoho doshkilnoho viku z ZPR [Communicative activity and psychological support of its development in older preschool children with developmental disabilities]. Aktualni problemy psykholohii: zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii im. H.S. Kostiuka NAPN Ukrainy u 12 tomakh / Za red. prof. S.D. Maksymenka. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka (T. 4. Vol. 6), (pp.169-176) [in Ukrainian].

19. Tolmachova, I.M. & Oliynyk, K.O. (2016). Zmistova kharakterystyka dydaktychnoi hry yak metodu navchannia [Content characteristics of the didactic game as a teaching method]. Molodyi vchenyi, 2 (29), 344-347. Retrieved from: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2016/2/82.pdf [in Ukrainian].

20. Fedorova, M.A. (2015). Siuzhetno-rolova hra yak zasib vykhovannia moralnykh tsinnostei doshkilnyka [Story-role play as a means of educating preschoolers' moral values]. Stalyi rozvytok: problemy ta perspektyvy / za zah. red. O.A.Dubaseniuk: zb. nauk. prats. Zhytomyr: «Polissia» (pp. 164-170) [in Ukrainian].